

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Музичний педагог загальноосвітньої школи не має бути фахівцем з однієї галузі музики. Він повинен бути й теоретиком, і регентом, але в той же час і музичним істориком, і музичним етнографом, і виконавцем, що володіє інструментом, щоб завжди бути готовим спрямувати увагу дітей у той чи інший бік.

Б.В. Асаф'єв (Ігор Глебов, 1884-1949) – музикознавець, композитор, музичний діяч.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОБОТИ З НОТНИМ МАТЕРІАЛОМ, ПРЕДСТАВЛЕНИМ У ХРЕСТОМАТІЇ

Перед сучасним вчителем музики постають складні та відповідальні завдання естетичного виховання учнівської молоді засобами музичного мистецтва. Система підготовки професійних кадрів передбачає наявність у фахівця значного обсягу музично-теоретичних знань, умінь та навичок. Вчитель повинен бути високоморальною людиною, всебічно розвиненим, досконало володіти музичним інструментом, мати достатній об'єм музичного репертуару, що складається з інструментальних творів та пісень.

Упорядкування посібника «Іди, іди, дощику» має на меті розв'язання кількох практичних проблем. Одна з них – забезпечення вчителя музики необхідним пісенним репертуаром для використання його на уроках музики у різних видах музичної діяльності: хоровому співі, музичному сприйманні у процесі слухання музики, грі на дитячих музичних інструментах, інсценізації тощо. В позаурочній діяльності пісенний репертуар може використовуватись у роботі загального хору молодших класів, підготовці малих вокальних форм, для концертного виконання, проведення різних заходів з естетичного виховання, народних календарно-обрядових свят тощо.

Відомо, що найбільш розповсюдженим жанром вокально-хорової народної та професійної музики є пісня, яка складається зі слів та музики. Слово передає конкретний зміст, окремі думки, уявлення, водночас розкриваючи емоційні відгуки людини. Музика своїми виражальними засобами передає такі відчуття та емоційні переживання, які неможливо передати словами. Музика і слово в пісні складають своєрідну сутнісну єдність, художню цілісність.

Значне місце у представленій збірці займають обробки українських народних пісень та авторські пісні, створені різними поколіннями композиторів.

Українські просвітники, діячі культури і мистецтва, письменники досліджували роль української пісні в житті народу, збирали та записували їх з уст народних виконавців, створювали власні пісні та обробки українських народних пісень. Серед них: Т. Шевченко, Леся Українка, А. Малишко, М. Лисенко, М. Леонтович, Ф. Колесса, Л. Ревуцький, Г. Танцюра, М. Різоль та багато інших.

А.В. Луначарський дає високу оцінку народній поезії та пісні: «Українська музика і поезія – найпишніша і найароматніша гілка на дереві світової народної творчості. Мінорну своїм провідним ладом, журливу навіть у веселому пориві, українську пісню ставлять усі знавці на одне з перших місць серед пісень усіх народів»¹.

Український поет-пісняр А. Малишко так характеризує місце народної пісні в житті українця: «Без пісні не можна уявити духовного існування нашого народу. Народження людини пов'язане з піснею, перше кохання дівчини і юнака, щастя кохання і гіркота розлуки – в пісні, думи батька і матері, що чекають сина з походу – в пісні. Вона народжується від невольного руху людської думки і душі, як зелене листя саду, чи перше проміння сонця, яке зігриває землю і потім зростає, шириться, набирає барви відтінків і супроводжує людину все життя»².

Оскільки хоровий спів є найбільш демократичним та доступним мистецтвом, він залишається основним видом музично-виконавської діяльності дітей на уроці та в позаурочній роботі. Як зазначає О. Раввінов: «... дітям властиве образне, конкретне мислення і поєднання в пісні словесного і музичного мистецтва робить

¹ Луначарский А.В. Статьи о литературе / А.В. Луначарский. – М.: Гослитиздат, 1957.

² Стрюк П.Б. Пісенна етнологія України: навч. посібник з народознавства / П.Б. Стрюк. – К., 1994. – С. 150.

її особливо впливовою на учнів. Багатозначний текст доповнюється і поглиблюється музикою, в якій композитор виражає своє ставлення до змальованих у вірші подій або явищ. Особливо сильно пісня впливає на учнів у процесі хорового співу, адже діти, виконуючи пісню, відтворюючи її образи, стають пропагандистами почуттів, думок і поривань, втілених в ній автором»¹.

Вчителю музики відомо, що якість хорового звучання залежить від ансамблю, тобто узгодженості, збалансованості голосів. У хоровому співі існують дикційний, інтонаційний, ритмічний, тембровий, динамічний ансамблі. Формуванню співацьких навичок у дітей допомагають вокально-хорові вправи.

Поспівки, подані у посібнику, слід вивчати на початковому етапі навчання. Побудовані на одному («Шпак»), двох («Тук, тук, чобіток»), трьох («Котилася торба») та інших звуках, вони легкі для виконання, запам'ятовування та ефективні для формування навичок ансамблевого співу. Мелодію нової поспівки бажано розучувати за підтримки інструментального супроводу. Такий метод потрібно застосовувати не лише для досягнення чистого звукового строю, а й для розвитку гармонічного слуху учнів. Після того, як діти засвоїли літературний текст поспівки, здолали інтонаційні, ритмічні, дикційні складності, вчитель пропонує виконати мелодію в більш швидкому темпі. Щодо інструментального супроводу, то доцільно обмежитись лише гармонічною підтримкою. Інколи корисно співати поспівки без супроводу, але з попередньою ладовою настройкою. Це сприятиме розвитку координації слуху й голосу.

У процесі вивчення та виконання пісень розвиваються музичні здібності учнів. Правильне відтворення мелодії пісні вимагає активізації музичного слуху, музичної пам'яті, музично-слухових уявлень, координації свого голосу з музично-слуховими уявленнями. Під час хорового співу розвиваються відчуття ладу, ритму, музичний слух (гармонічний, інтонаційний, тембровий).

Під час роботи над піснею діти беруть участь у такому виді музичної діяльності як музичне сприймання, яке є одним з етапів розучування пісні. Вчитель знайомить дітей з новою піснею, виконує її у супроводі музичного інструменту виразно, на високому

художньому рівні, щоб зацікавити дітей, викликати в них позитивні емоції.

Об'єднання вокально-хорової роботи з такими видами музичної діяльності, як гра на дитячих музичних інструментах, музично-ритмічні рухи, інсценізація пісень, сприяє глибшому, усвідомленому їх сприйманню, активізації музичного розвитку дітей. Наприклад, у піснях «Два півники», «Ходить гарбуз по городу», «Подольночка», «Пісня Лисички», «Ой на горі жито», «Вийшли в поле косарі» одна частина дітей співає, а інша – бере участь у інсценізації. В піснях «Ой есть в лісі калина», «Ми кривого танцю йдемо», «Женчикок-брєнчикок» ми пропонуємо одній групі дітей співати, другій – грати на дитячих музичних інструментах, а третій – виконувати музично-ритмічні рухи.

У посібник, розроблений на основі програми «Музика» за редакцією О. Ростовського, Л. Хлебнікової, Р. Марченко, увійшли пісні українських та зарубіжних композиторів для дітей, українські народні пісні та їх обробки, народні пісні інших країн, а також додатковий пісенний репертуар у супроводі баяна. Пісні для дітей 1-4 класів – різні за характером та жанрами. За їх допомогою у дітей розвиваються любов та повага до всього прекрасного: природи, рідного краю, батьків, мови, музики; вони «вчать» розуміти та поважати пісенну культуру інших народів. Народні та авторські пісні, які є високохудожніми та поетичними творами, мають величезне значення у вихованні підростаючого покоління, спонукають дітей до всього найкращого, що народжується в душі людини, на гарні й добрі думки та вчинки. Таким чином, ми вбачаємо у пісні важливий засіб навчально-виховної роботи з молодшими школярами.

Розв'язання наступної проблеми пов'язане із використанням даного пісенного репертуару у супроводі баяна на заняттях з таких дисциплін, як «Акомпанемент», «Концертмейстерський клас», «Методика музичного виховання» та під час проходження педагогічної практики у школах різного типу навчання для формування концертмейстерських вмінь та навичок студентів: ескізного опрацювання музичного репертуару, читання нот з аркуша, транспонування мелодії та акомпанементу студентами-баяністами.

Аналізуючи нотну музичну літературу (а саме пісні з супроводом для дітей молодшого шкільного віку), ми дійшли висновку, що переважна більшість авторських пісень, обробок народних пісень мають фортепіан-

¹ Раввінов О. Роль правильного інтонування в музично-естетичному розвитку учнів / О. Раввінов / Музика в школі: збірка статей. – Вип. 3. – К.: Музична Україна, 1976. – С. 22.

Гей, там, на горі, Січ іде

Слова К. Обуха

Музика К. Трильовського

Обробка О. Бубнова

В темні маршу

1. Гей, там, на го - рі, Січ і - де.

Гей, ма-ли-но-вий стяг не - се. Гей, ма-ли-но-вий... На-ше слав-не то-варис - тво.

гей, мар-ши-ру - є, раз, два, три! 2. Гей, по-пе-ре - ду ко - шо - вий,

гей, як той о - рел сте - по - вий, гей, як той о - рел... На-ше слав-не то-ва-рис-тво,

гей, мар-ши - ру - є, раз, два, три! раз, два, три!

3. Гей, а позаду осавул,
Гей, твердий хлопець, як той мур.
Гей, твердий хлопець...

Приспів.

Наше славне товариство,
Гей марширує, раз, два, три!

4. Гей, а по боках четарі,
Гей, то сторожі огневі.
Гей, то сторожі...

Приспів.

5. Гей, отамане, батьку наш!
Гей, веди, батьку, вперед нас!
Гей, веди, батьку...

Приспів.

6. Гей, молод хлопче, позір май,
Гей, та до Січі приставай.
Гей та до Січі...

Приспів:

7. Гей, наша Січа дорога,
Гей, як та мати, всім одна.
Гей, як та мати...

Приспів.

8. Гей, повій, вітре, з синіх гір,
Гей, на прапор наш, на топір.
Гей, на прапор наш...

Приспів.

9. Гей, повій, вітре, із степів,
Гей, дай нам силу козаків.
Гей, дай нам силу...

Приспів.

10. Гей, дай нам силу й відвагу,
Гей, Україні на славу.
Гей, Україні...

Приспів.

органів голосового апарату, що забезпечує естетично повноцінне звуковидобування.

ФОРСУВАННЯ ЗВУКУ — напружене видобування звуку максимальної сили протягом тривалого часу. Внаслідок Ф. з. з'являється тремтіння голосу, нестійкість інтонації, хвороби голосового апарату (вузли, крововиливи і т. і.) аж до повної втрати голосу.

ХОР (*гр. choros — юрба, зборище*) — Співацький колектив, створений для спільного виконання переважно багатоголосних вокальних творів. За складом голосів Х. бувають: однорідні (дитячі, жіночі, чоловічі) та мішані; за кількістю партій — одноголосні, двоголосні, триголосні, чотириголосні тощо. Мінімальний склад мішаного хору — 12 чоловік. Максимальний склад — не обмежений, з умовою дотримання якісної рівноваги в партіях, яка забезпечить хоровий ансамбль. 2. Місце для співаків у храмах.

ХОРМЕЙСТЕР (*нім. Chormeister — хоровий майстер*) — керівник хорового колективу, диригент хору. До середини ХІХ ст. цю функцію виконували регент, кантор, капельмейстер, керівник капели. Поява Х. пов'язана з розвитком хорового виконавства як самостійної галузі музично-виконавської та музично-педагогічної діяльності.

ХОРОВА ПАРТІЯ — 1. Група однорідних голосів, яка виконує в унісон свою мелодію — частину хорового твору. Х. п. можуть ділитися на перші та другі голоси; існує і темброва диференціація всередині кожної партії. 2. Голос в хоровій партитурі. 3. Нотний запис одного голосу хорової партитури.

ХОРОВОД (*від гр. choros — юрба та водити*) — стародавній вид народної синкретичної творчості, який поєднує спів, інструментальну гру і танець. Х. поширений у Великобританії, Грузії, Німеччині, Франції тощо, але особливо поширений у слов'янських народів: «веснянки» — в Україні, «основка» — в Росії, «хоро» — в Болгарії, «коло» — в Сербії, «корогод» — в Білорусі. Існує багато різновидів Х.: обрядові, ігрові, колові, півколові, ланцюжкові, танцювальні, крокові тощо. Мелодії Х. використовували в своїх творах М. Леонтович, М. Лисенко, П. Чайковський та інші композитори.

ШУМКА — українська та польська народна пісня-танець, подібна до коломийки. Музичний розмір 2/4, темп жвавий.

ЩЕДРІВКИ — українські народні новорічні величальні календарно-обрядові пісні, які виконують поряд з колядками.

ЗМІСТ

Методичні рекомендації	3
Поспівки	9
Пісні для першого класу	18
Пісня про школу. Слова Т. Масенка, музика М. Дремлюги	18
Два півники. Українська народна пісня. За обр. Г. Компанійця	19
Вишеньки-черешеньки. Слова Лесі Українки, музика Я. Степового	21
Пісенька про вишеньку. Слова С. Грицюка, музика В. Дем'янишина	22
Святковий вальс. Слова Т. Волгіної, музика А. Філіпенка	23
Веселі гуси. Українська народна пісня. За обр. М. Красева	25
Ой єсть в лісі калина. Українська народна пісня. За обр. Л. Ревуцького	26
Ходить гарбуз по городу. Українська народна пісня. За обр. Я. Степового	27
Що нам осінь принесе. Слова Л. Некрасової, музика З. Левіної	28
Падає листя. Слова М. Івенсен, пер. з рос. мови В. Гужви, музика М. Красева	29
Прощання з букварем. Слова і музика О. Стадника	30
Зимонько-снігуронько. Слова Л. Глібова, музика Я. Степового	33
Сніжинки. Слова народні, музика Я. Степового	34
Саночки-санчата. Слова І. Кульської, музика А. Кос-Анатольського	35
Я — маленький хлопчик. Колядка. За обр. Я. Степового	37
Я — маленький пастушок. Колядка	38
Новорічна. Слова Г. Бойка, музика А. Філіпенка	39
Новорічна полька. Слова Г. Ладоницької, музика Т. Попатенко	41
Пісня про Діда Мороза. Слова Ю. Ентіна, музика Є. Крилатова	42
Морозець. Слова Г. Бойка, музика Б. Фільці	43
Пісенька про Олечку. Слова З. Олександрової, музика Д. Кабалецького	45
Вишиванка. Слова М. Сингаївського, музика В. Верменича	46
Вийди, вийди, сонечко. Українська народна пісня. За обр. Л. Ревуцького	47
Подояночка. Веснянка. За обр. Л. Ревуцького	48
Подояночка. Веснянка. Обр. М. Різоля	49
Щебетала пташечка. Українська народна пісня. За обр. Я. Степового	51
Веснянка. Музика А. Вахнянина	52
Зацвіла в долині. Слова Т. Шевченка, музика А. Філіпенка	53
Край долини мак. Українська народна пісня. За обр. Я. Степового	54

Ой-я, жу-жу. Латиська народна пісня. Укр. текст В. Підпалого, за обр. В. Шипуліна.....	55
Вічний вогонь. Слова Д. Чібісова, музика А. Філіпенка.....	56
Сестричка Марійка. Слова С. Жупаніна, музика А. Кос-Анатольського.....	57
Пісні для другого класу	58
Веселий музикант. Слова Т. Волгіної, пер. О. Новицького, музика А. Філіпенка	58
Ой заграйте, дударики. Слова В. Панченка, музика А. Філіпенка	59
Пісня Лисички (З дитячої опери М. Лисенка «Коза-дереза»)	60
Пісня Кози (З дитячої опери М. Лисенка «Коза-дереза»)	61
Пісня Вовчика(З дитячої опери М. Лисенка «Коза-дереза»)	63
Пісня Рака (З дитячої опери М. Лисенка «Коза-дереза»)	64
Пісенька кота Леопольда. Слова О. Хайта, пер. О.Орач, муз. Б. Савельєва.....	65
Савка та Гришка. Білоруська народна пісня.....	66
Гарний танець гопачок. Українська народна пісня.	67
Пшениченька. Слова Д. Павличка, музика О. Білаша.....	68
Окунці-стрибунці. Слова В. Скомаровського, музика О. Білаша.....	70
Зимонька. Слова Г. Бойка, музика К. Мяскова.....	72
Розгнівилась на літо зима. Слова Н. Кулик, музика І. Кириліної.....	73
Ой хто, хто Миколая любить. Українська церковна пісня.	77
Ой, метелиця-зима. Слова Т. Мезенцевої, музика Ю. Михайленка	78
Сніжна пісенька. Слова С. Богомазова, музика Д. Львова-Компанійця.....	79
Нова радість стала. Колядка. Обр. О. Бубнова.....	81
Ой сивая тая зозуленька. Щедрівка. Обр. О. Бубнова.....	83
То сніжинки, мов пушинки. Слова Г. Бойка, музика А. Філіпенка	84
Зима й весна. Музика Я. Степового.....	85
Пісенька про маму. Слова Т. Волгіної, музика А. Філіпенка	86
Тема Котика (З дитячої опери К. Стеценка «Лисичка, Котик і Півник»).....	88
Во поле береза стояла. Російська народна пісня.....	89.
Калинова пісня. Слова М. Сингаївського, музика В. Верменича	90
Иди, іди, дощику. Українська народна пісня. За обр. Л. Ревуцького	92
Огірочки. Українська народна пісня. За обр. М. Лисенка	93
Розлилися води. Українська народна пісня. За обр. В. Рождественського	94
А ми просо сіяли. Українська народна пісня. За обр. Я. Степового.	96
Пчілка. Слова народні, музика Я. Степового.....	97
Ой на горі жито. Українська народна пісня. За обр. К. Стеценка	98
Як діждемо літа. Українська народна пісня. За обр. М. Дремлюги.....	99
Зайчик та Лисичка. Українська народна пісня.	102

Пісні для третього класу..... 103

Дівка Явдошка. Українська народна пісня. За обр. В. Косенка	103
Грицю, Грицю, до роботи. Українська народна пісня. Обр. Л. Єлагіної.....	105
Гей, там на горі Січ іде. Слова К. Обуха, музика К. Трильовського, обр. О. Бубнова.....	106
Шпачок прощається. Слова М. Івенсен, пер. М. Познанської, музика Т. Попатенко	108
Осінь. Слова Г. Ковалю, музика М. Ведмедері, гармонізація Ю. Бабаєвої	110
Засмутилось кошеня. Слова П. Воронька, музика І. Кириліної	111
Щеня і кошеня. Слова В. Вікторова, пер. з рос. Б. Чіна, музика Т. Попатенко.....	114
Чому ведмідь взимку спить. Слова О. Коваленкова, музика Л. Кніппера	116
Вальс сніжинок. Слова М. Познанської, музика Т. Шутенко	118
Свята ніч. Слова Й. Мора, музика Ф. Грубера.....	120
Павочка ходить. Щедрівка. За обр. Я. Степового	121
Дід Мороз. Слова Марійки Підгірянки, музика А. Басової.....	122
Ялинко моя. Слова Г. Демченко, мелодія тернопільської польки.....	123
Подарунок мамі. Слова В. Кленця, Н. Андрусіч, музика М. Катричка.....	124
Ягілочка. Українська народна пісня. За обр. Я. Степового	126
Вербовая дощечка. Українська народна пісня. За обр. М. Дремлюги	127
Весняночка. Слова Г. Гриненко, музика Ю. Рожавської	130
Кривий танець. Веснянка. За обр. М. Лисенка.....	132
Усмішка. Слова М. Пляцковського, пер. з рос. Т. Коломієць, музика В. Шайнського	133
Нічка чарівна. Слова І. Цельняк, музика Т. Димань.....	136
Ой по горі льон, льон. Українська народна пісня. За обр. Г. Верьовки	137
Ой на горі льон. Українська народна пісня. Гармонізація Г. Компанійця.....	139
Соловєчку, сватку, сватку. Українська народна пісня. За обр. Я. Степового	140

Пісні для четвертого класу 141

Зоре моя вечірняя. Слова Т. Шевченка, музика Я. Степового.....	141
Ой гиля-гиля, гусоньки, на став. Українська народна пісня.	142
Ой на горі та й жінці жнуть. Українська народна пісня. Обр. М. Різоля.....	143
Рідній вчительці. Слова Л. Забашти, музика В. Таловирі.....	145
Ой ходить сон. Українська народна пісня. За обр. Л. Ревуцького	148
Котику сіренький. Українська народна пісня. За обр. М. Вериківського	149
Колискова. Слова Н. Сома, музика О. Сандлера.....	150
Справжній друг. Слова М. Пляцковського, музика Б. Савельєва	152
Повішу я колісочку. Українська народна пісня. За обр. Я. Степового.....	154
Мої курчатка. Слова Т. Муталлібова, музика Г. Гусейнлі	155

Гуде вітер вельми в полі. Слова В. Забіли, музика М. Глінки	158
Моє Поділлячко. Слова та музика Є. та В. Гжегожевських.....	160
Пісенька про тата. Слова М.Танича, пер. О.Пархоменка, музика В. Шайнського.....	161
Прогулянка з батьком. Індонезійська народна пісня, за обр. Є. Веврика	165
Чеська полька. Чеська народна пісня. Обр. О. Бубнова.....	168
Вийди, вийди, Іванку. Українська народна пісня.	171
Женчикок-брєнчикок. Українська народна пісня.	172
Прилетіла перепілонька. Українська народна пісня. За обр. Л. Рєвуцького	174
Корольок. Українська народна пісня.....	175
Не щєбєчи, соловейко. Слова В. Забіли, музика М. Глінки.....	177
Журавель. Українська народна пісня. За обр. К. Стеценка.....	178
Яблунєвий цвіт. Слова М. Сингаївського, музика М. Катричка	180
Цвіт землі. Слова М. Сингаївського, музика О. Злотника	182
Пісня зайця та вовка. Слова Ю. Ентіна, музика Г. Гладкова	184
Пісенька друзів. Слова Ю. Ентіна, пер. з рос. Н. Забіли, музика Г. Гладкова.....	187
Пісенька крокодила Гєни. Слова А. Тимофіївського, музика В. Шайнського	190
Зозуля. Польська народна пісня, за обр. А. Сигєдинського.....	194
Короткі відомості про композиторів	196
Словничок музичних термінів (за Ю. Юцевичем)	203
Список використаної літератури	211